

наук.-практ. істор.-краєзн. конф. – Кіровоград, 2004. – С. 79–96.

5. Постолатій В. В. Розвиток комерційної освіти в Україні (1804–1920 рр.): дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / В. В. Постолатій. – Київ, 1996. – 210 с.

6. Філоненко О. В. Освіта Кіровоградщини (Єлисаветградщини) в наукових рефлексіях українських учених (друга половина XIX – XX століття): монографія / О. В. Філоненко. – Харків: Мачулін, 2017. – 412 с.

7. Філоненко О. В. Організація навчально-виховного процесу в приватних навчальних закладах у центральному регіоні України в імперську добу (з кінця XIX – початку XX століття) / О. В. Філоненко // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2010. – Вип. 91. – С. 240–244.

REFERENCES

1. Hu'ryanova, O. V. (2007). *Orhanizatsiya navchal'no-vykhovnoho protsesu v komertsyinykh uchyllyshchakh Ukrainy (1894–1920 rr.)*. [Organization of educational process in the commercial schools of Ukraine (1894–1920)]. Kirovohrad.

2. Dobryan'skyu, I. A., Postolatiy, V. V. (1998). *Hromads'ka ta pryvatna initsiatyva v rozvytku osvity Ukrainy (kinets XIX – pochatok XX stolittya)*. [Public and Private Initiative in the Development of Education of Ukraine (end of XIX – beginning of XX century)]. Kirovohrad.

3. Kava, A. A. (2014). *Pedahohichna diyal'nist' i spadshchyna V. I. Khartsiyeva (1866–1937 rr.)*. [Pedagogical activity and heritage of VI Khartiyev (1866–1937)]. Kyiv.

4. Kendyukhova, A. A. (2004). *Z istoriyi rozvytku pryvatnoyi osvity. [Topical aspects of city history research: materials of the region]*. Aktual'ni aspekty doslidzhennya istoriyi mista On the history of private education development...: materialy obl. nauk.-prakt. istor.-krayezn. konf. Kirovohrad.

4. Postolatiy, V. V. (1996). *Rozvytok komertsyinoi osvity v Ukraini (1804–1920 rr.)*. [The Development of Commercial Education in Ukraine (1804–1920)]. Kyiv.

6. Filonenko, O. V. (2017). *Osvita Kirovohradshchyny (Yelysavethradshchyny) v naukovykh refleksiyakh ukraïns'kykh uchenykh (druga polovyna XIX–XX stolittya)*. [The Education of the Kirovograd Region (Yelisavetgrad Region) in Scientific Reflections of Ukrainian Scientists (Second Half) XIX–XX centuries]. Kharkiv.

7. Filonenko, O. V. (2010). *Orhanizatsiya navchal'no-vykhovnoho protsesu v pryvatnykh navchal'nykh zakladakh u tsentral'nomu rehioni Ukrainy v impers'ku dobu (z kintsya XIX – pochatku XX stolittya)*. [Organization of educational process in private educational establishments in the central region of Ukraine in the imperial era (from the end of XIX – beginning of XX century)]. Kirovohrad.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

АКИМКІН Олександр Миколайович

– здобувач кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: розвиток приватної освіти на Єлисаветградщині (друга половина XIX – початок XX століття).

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

AKIMKIN Oleksandr Mykolayovych

– Candidate of Pedagogy Department of Education Management of Volodymyr Vynnychenko Central State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: development of private education in Yelisavetgrad Region (second half of XIX – beginning of XX century).

Стаття надійшла до редакції 08.11.2019 р.

УДК 378.1:78:17.023.34

DOI: 10.36550/2415-7988.2019.182.44

БІТЬКО Наталія Георгіївна –

викладач кафедри теорії музики і вокалу ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
ORCID <https://orcid.org/0000-0001-5849-0215>
e-mail: bitko84@ukr.net

ЗМІСТ І КОМПОНЕНТНА СТРУКТУРА ВОКАЛЬНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Реалії сьогодення вказують на значні соціокультурні трансформації, які відбуваються у суспільстві. Гуманізація освіти, винесення на перший план самостійності, інтелектуальної мобільності, реалізації творчого і духовного потенціалу

особистості є безумовним супутником таких трансформацій. Актуалізація проблеми культурного становлення нових поколінь супроводжується посиленням уваги до місцевої освіти, що, у свою чергу, викликає необхідність модернізації фахової підготовки вчителів музичного мистецтва.

Однією з основних ланок фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва є вокальна підготовка. Адже спів є одним з найпопулярніших видів музично-практичної діяльності як у студентів так і у школярів. Опанування широким комплексом вокальних умінь, навичок, знань (вокально-методичних, загально-мистецьких, інтерпретаційних) потребує використання здобутків національної вокально-педагогічної школи – як традиційної так і інноваційної. Специфіка вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва передбачає поєднання різних видів діяльності, і такий конгломерат потребує від майбутнього фахівця розуміння фізіології вокального процесу, усвідомлення загальних мистецьких закономірностей, володіння знаннями щодо історії, теорії музики, психолого-педагогічними й сценічно-репрезентаційними уміньми тощо. Крім того, необхідно усвідомлювати, що багато студентів вже у період навчання мають змогу виходити на сцену поза межами навчального закладу, активно беруть участь у змаганнях та телевізійних шоу, викладають вокал. Відповідно, необхідним стає формування в студентів практичних навичок, які вони зможуть використовувати в різних видах творчої діяльності, отже мова йде про орієнтацію на практику, на здатність швидко пристосовуватися до нових умов діяльності та відповідним чином модифікувати свій професійний досвід.

Така переорієнтація вокальної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва покликана виховувати нове покоління студентів, здатних самостійно й мобільно вирішувати професійні завдання вже з перших років навчання у вищому навчальному закладі. Вокальна підготовка, яка відповідає таким соціальним викликам, має бути синтетичним комплексом, здатним формувати не лише спеціальні виконавські уміння, а особистість у цілому, яка володітиме особливим умінням мислити, тобто таким розумовим апаратом, який буде здатний забезпечити ефективне вирішення усіх проблем, які виникають на шляху вокаліста – як артиста і як педагога. Таким розумовим апаратом є вокальне мислення. Актуальність наукового визначення феномену вокального мислення посилюється тим, що воно дає змогу студентам у процесі вокальної підготовки навчитися цілісно сприймати, відтворювати, інтерпретувати музичний твір на основі емоційно-чуттєвого, логіко-аналітичного та практично-творчого опрацювання через перетворення художньої концепції музичного твору у процесі мислення на розумову стратегію її реалізації, що підвищує ефективність навчання студентів і сприяє формуванню їхньої фахової майстерності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Осмислення феномену вокального мислення майбутнього вчителя музики спирається на концептуальні засади різних галузей вокальної педагогіки, які включають аналіз вокально-педагогічного досвіду (М. Кондратюк, Ф. Ламперті, Є. Ольховський, Н. Прокопенко, Ф. Шаляпін та ін.); дослідження проблем вокальних здібностей (Н. Андреев, Н. Гарбузов, В. Морозов, Є. Рудаков, Ф. Фабр, Р. Юссон та ін.); різні аспекти вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва (В. Антонюк, В. Багадуров, П. Голубев, В. Іванов, І. Колодуб, О. Кошиць, О. Стахович, А. Яковлева та ін.); психолого-педагогічні аспекти мислення (О. Абдулліна, І. Бех, Л. Виготський, І. Зязюн, Ю. Кулюткін, О. Леонтєв, Ж. Піаже, С. Рубінштейн та ін.); наукова проблематика музичного мислення (Б. Асаф'єв, В. Москаленко, Б. Теплов, В. Холопова, Г. Ципін, Б. Яворський та ін.); різні аспекти вокального мислення (Н. Голубева, Л. Дмитрієва, І. Колодуб, Г. Стасько, Т. Ткаченко та ін.).

Мета статті: визначення сутності, змісту і компонентної структури вокального мислення майбутніх учителів музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу дослідження. В психологічних науках мислення розглядається як психічний процес, покликаний узагальнювати та опосередковувати явища, які є в дійсності, з урахуванням співвідношень і зв'язків між ними. Як зазначає І. Пасічник, мисленевий процес дозволяє виділяти суттєві ознаки у логічні структури, які, у свою чергу, семантуються в поняття [8]. О. Леонтєв наголошував, що мислення – це відображення об'єктивної реальності. Мислення є вищим рівнем людського пізнання. Розумові дії підпорядковуються окремим цілям і відбуваються через здійснення певних внутрішніх операцій [7]. Мислення є процесом безперервної взаємодії індивіда з об'єктом як представником об'єктивного світу. Саме з точки зору безперервності С. Рубінштейн визначає мислення як процес [9].

Мислення завжди суб'єктивне [10] і відображує розумові дії суб'єкта. П. Гальперін зазначає, що феномен мислення можливо вивчати лише у взаємозв'язку діяльнісного та процесуального підходів [2]. Мислення, як вид активності індивіда, оперує образами, поняттями і уявленнями з метою вирішення конкретних інтелектуальних завдань. А. Брушлинський зазначає серед розумових дій передбачення, пошук та відкриття нового [1]. Отже, вирішення інтелектуального завдання виступає як предмет розумової діяльності, при цьому саме завдання має

об'єктивну структуру, а діяльність з її вирішення є суб'єктивним розумовим процесом, який знаходиться у відповідній залежності від сутності завдання.

Важливим і узагальнюючим вважаємо визначення О. Тихомирова, «Мислення – це процес, пізнавальна діяльність, продукти якої характеризуються узагальненим, опосередкованим відзеркаленням дійсності, воно диференціюється на види, залежно від рівнів узагальнення і характеру використовуваних засобів, залежно від новизни цих узагальнень і засобів для суб'єкта, від міри активності самого суб'єкта мислення» [10].

Що стосується видів мислення – вони диференціюються в залежності від мети й закономірностей його протікання. Основна традиційна диференціація передбачає виокремлення словесно-логічного, наочно-дієвого та наочно-образного видів мислення. При цьому психологи стверджують, що означені три види мислення рівним чином функціонують у кожній людини та використовуються для всіх типів інтелектуальних завдань. Словесно-логічне характеризується використанням логічних конструкцій на основі мовлення [10]. Наочно-дієве мислення здійснюється у процесі вирішення завдання за допомогою реальних фізичних рухових актів [6]. Наочно-образне мислення пов'язується зі зміною ситуації через її уявлення. Воно дозволяє оперувати найширшим спектром властивостей предмета й дозволяє вирішувати складні, неочікувані й незвичні проблеми [10].

Крім розглянутої класифікації видів мислення в психологічних джерелах приводяться й інші, зокрема теоретичне і практичне, творче і критичне, аналітичне та інтуїтивне, продуктивне й репродуктивне. Але в контексті нашого дослідження більш доцільним вважаємо звернутися до вивчення специфічних видів мислення, які мають особливе значення в контексті вокальної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Педагогічне мислення є одним з видів практичного мислення. Воно характеризується як пізнавальний процес, націлений на вирішення професійно-педагогічних проблем, що супроводжується особистісною залученістю вчителя в процес перетворення [4]. Педагогічне мислення можна віднести до складових професійної майстерності педагога, яка поєднує здатність усвідомлювати, аналізувати, узагальнювати педагогічні ситуації, готовність до творчого створення власних теорій і концепцій на основі усього аналізу й узагальнення, спроможність ефективно і якісно виконувати професійну діяльність. Слід зазначити, що такі характеристики педагогічного мислення

(як виду професійного мислення) можна екстраполювати на визначення феномену вокального мислення як складової фахової майстерності вокаліста (як артиста і як педагога).

Також велике значення в контексті вокальної підготовки майбутнього вчителя музики має розуміння таких видів мислення як художнє й музичне, як необхідних для ефективного здійснення професійної діяльності в мистецькій галузі. Художнє мислення (або художньо-образне мислення) розглядається як мислення образами, які ґрунтуються на конкретних художніх уявленнях. Художнє мислення розвивається у процесі художньо-творчої діяльності. Такий вид мислення має на увазі процес перетворення абстрактної художньої реальності в конкретну образну, що є одним з аспектів художньої свідомості індивіда [11]. Художнє мислення націлене на творення, сприймання та розуміння творів мистецтва й має на меті формування системи художніх образів у свідомості особистості автора, інтерпретатора та реципієнта.

Близьким за специфікою є музичне мислення, яке є необхідним для сприйняття, розуміння та інтерпретації твору музичного мистецтва. Осягнення музичного твору нерозривно пов'язане з осягненням музичної символічної мови, в основі якої, як і в основі музичного мислення лежить інтонація. Музична інтонація, яка відображується в уяві є основою слухових уявлень, завдяки яким здійснюються розумові операції (узагальнення, порівняння, аналіз, прогнозування тощо) в процесі музичної діяльності, і без яких неможливе виникнення асоціативних зв'язків, що активізують емоційну енергію сприймання або відтворення музичного образу [3]. Осягнення музичної мови, перш за все, відбувається саме на емоційно-чуттєвому рівні, і саме відчуття, які вникають у процесі прослуховування або творення музичного фрагменту, вмикають розумові дії з її аналізу. Г. Ципін наголошував, що «коли інтонації певним чином оброблені, скомпоновані, зведені в ту чи іншу систему, лише тоді вони знаходять можливість трансформуватися в мову музичного мистецтва [12]. І саме у такому напрямку діє музичне мислення.

Також корисно розглянути сутність творчого мислення вчителя музики, представлену, зокрема, в дослідженні Н. Лаврентьевої. Авторка пропонує розглядати творче мислення як специфічний вид розумової діяльності, що полягає у методично осмисленому використанні педагогічних, психологічних та мистецькознавських положень. Завдяки творчому мисленню уможливується трансформація методичних знань, умінь та

навичок майбутнього вчителя музичного мистецтва на його індивідуальний особистісно-фаховий досвід, який використовується з метою оптимального ефективного здійснення художньо-педагогічного процесу. Також дослідниця зазначає, що творче мислення майбутнього вчителя музичного мистецтва інтегрує в собі весь спектр набутих студентом теоретичних й практичних знань та сприяє виявленню умов і шляхів мисленевого розвитку особистості з пріоритетом професійного спрямування [5].

В основі вокального мислення лежить вокальна діяльність майбутнього вчителя музичного мистецтва й розглянуті вище психологічні аспекти мислення. Інтегральний комплекс вокальної активності майбутнього вчителя музики, яких визначає напрямки його вокальної підготовки поєднує у собі: виконавську діяльність (яка визначає природний виконавський потенціал студента і забезпечує художньо-технологічний процес реалізації музичного образу засобами вокального мистецтва); художньо-інтерпретаційну діяльність (яка поєднує здатність до художньо-герменевтичного аналізу музичної мови, знання закономірностей розгортання вокального твору та готовність до яскравого, експресивно доцільного художнього втілення інтерпретаційної концепції музичного твору); мистецько-теоретичну діяльність (яка передбачає пошук інформації, спрямований на виявлення стильових, жанрових, авторських, історичних особливостей з метою глибокого мистецькознавчого аналізу музичного твору); творчу діяльність (яка визначає готовність студента реалізувати власний творчий потенціал через самостійну творчу активність, розвиток імпровізаційних здібностей, репертуарні пошуки, відшукування власної вокальної манери, пошук індивідуальних унікальних шляхів самореалізації як вокаліста); педагогічно-комунікативну діяльність (яка передбачає здатність налагоджувати ефективну й сприятливу атмосферу художньо-педагогічної комунікації, добирати ефективні методи й технології викладання вокалу або організації співацької діяльності учнів в процесі педагогічної практики, використовувати інноваційні й модифіковані педагогічні технології на умовах індивідуального підходу до учнів); діяльність з саморозвитку (як здатність проектувати власну, ефективну індивідуальну стратегію особистісного й фахового розвитку в контексті зростання вокально-виконавської та вокально-педагогічної майстерності) тощо.

Усі означені види вокальної діяльності, для їхнього ефективного здійснення, вимагають розвитку в майбутнього вчителя музичного мистецтва вокального мислення як

багатоаспектного явища, що включає в себе цілісну систему особистісного, загальнофахового й суто вокального розвитку індивіда; інтегрує всі професійні якості й уміння студента з метою побудови усвідомленої системи стратегічного вирішення інтелектуально-творчих завдань в процесі вокальної підготовки; синтезує художнє, педагогічне, музичне, творче мислення й спрямовує розумову активність майбутнього вчителя музики на пріоритетну для нього вокальну підготовку. Узагальнюючи атрибутивні характеристики мислення та особливості вокально-виконавської та педагогічної діяльності вчителя музичного мистецтва, доцільно визначити вокальне мислення як синтезований розумово-психічний процес вокаліста-педагога, який дозволяє узагальнювати мистецьку дійсність через сформовані поняття і судження, а також приймати самостійні вокально-виконавські та методичні рішення. Продуктом вокального мислення є здатність до створення оригінальних вокально-виконавських інтерпретацій (як реалізація афективних й художньо-естетичних вражень через засоби технічно-виконавських та мовно-логічних конструктів і категорій, та індивідуальна педагогічна концепція (як вираз інтегрованих уявлень про засоби організацію педагогічної діяльності).

Вокальне мислення доцільно розуміти як процес реалізації афективних й художньо-естетичних вражень через засоби технічно-виконавських та мовно-логічних конструктів і категорій. Вокальне мислення потребує комплексного цілеспрямованого розвитку, який доцільно реалізувати в процесі вокальної підготовки. Вокальне мислення – це інструмент перетворення абстрактної музичної мови як системи упорядкованих символів у живий емоційно насичений образ. Вокальне мислення є конструктом індивідуальним та творчо спрямованим. Розвиток вокального мислення майбутніх учителів музичного мистецтва супроводжується розвитком духовно-естетичної та мотиваційної сфери індивіда, що спрямовує його на цілеспрямоване поглиблення власних знань і умінь, впливає на смак студента, формуючи його потребу у сприйманні та виконанні найкращих зразків вокальної музики, поглиблює художньо-теоретичні знання й слуховий досвід, на основі яких будуються інтонаційно-слухові еталони, необхідні для художньо-інтерпретаційної діяльності, а також судження й уявлення студента.

Можна визначити, що вокальне мислення діє у двох напрямках: перший – від осягнення авторського задуму, закладеного емоційно-образного змісту музичного твору до шляхів

його реалізації (моторних, технічно-виконавських, художньо-експресивних); другий – від знаходження звучання, через пошук художньо-теоретичних концепцій до еталонних уявлень. Обидва види вокального мислення, перш з все, покликані інтегрувати технічний аспект вокальної підготовки з художнім для реалізації загальної мети: досягнення вокальної майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва та його творчої самореалізації у процесі вокально-артистичної та вокально-педагогічної діяльності.

Розвиток вокального мислення майбутнього вчителя музичного мистецтва неможливий без глибокої роботи студента з осягнення специфіки символно-інтонаційної мови музичного мистецтва. Осягнення цієї специфіки безперервно пов'язане з розумовим процесом, спрямованим на пошук рухових почуттів, які зможуть допомогти реалізувати художній зміст музичного твору через використання вокально-виконавських засобів. Саме завдяки вокальному мисленню найбільш ефективно відбувається розумова усвідомлена координація дій вокального апарату і невербальної експресії вокаліста з художнім образом музичного твору, коли студент аналізує власні виконавські ресурси та добирає найефективніші для втілення конкретного образу, що має на увазі перетворення елементів фізичної природи у мисленевий план через роботу розуму та уяви.

Компонентна структура вокального мислення майбутніх учителів музичного мистецтва ґрунтується на вищевикладених атрибутивних характеристиках досліджуваного феномену. Вона включає в себе мотиваційно-спонукальний, аналітично-когнітивний та творчо-діяльнісний компоненти. Мотиваційно-спонукальний компонент відповідає за розумову актуалізацію системи мотивів, які у процесі вокальної підготовки спрямовують студента до ефективного здійснення позитивних самозмін. Серед таких мотивів розрізняються мотиви самоактуалізації, мотиви досягнення професійної мети, процесуально-змістові мотиви, які визначають виникнення відчуття задоволення від вокальної діяльності, пізнавальні мотиви (інтерес до нової інформації, інноваційних методичних концепцій з проблем вокальної підготовки). Означена система мотивів стимулюється ціннісними орієнтаціями студента і є каталізатором активних дій.

Аналітично-когнітивний компонент відповідає за оперування усім комплексом вокально-практичних, психолого-педагогічних та мистецько-теоретичних знань, аналіз музичної мови, історично-стильових особливостей твору, методично-виконавських завдань музичного твору та шляхів їх

вирішення. Також аналітично-когнітивний компонент відповідає за набуття бази еталонних слухових уявлень, на основі яких здійснюється оцінна діяльність вокаліста як у процесі роботи над музичним твором, так і під час сценічного виступу, і після нього.

Творчо-діяльнісний компонент вокального мислення узагальнює практичну сферу діяльності студента. Творча свобода під час виконання музичного твору ґрунтується здатності швидко й ефективно мислити, проводити постійний та цілеспрямований моніторинг співвідношення між ідеальною формою звучання вокального твору та реальною. Також означений компонент передбачає внесення в інтерпретаційне прочитання музичного твору власного індивідуального бачення, яке реалізує творче самовираження вокаліста властивим саме йому унікальним способом.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Отже, у якості висновків узагальнимо деякі положення. Вокальне мислення майбутнього вчителя музики є унікальною особистісно-професійною властивістю індивіда, яка впливає на досягнення ним високого фахового рівня. Феномен вокального мислення можна визначити як процес реалізації афективних й художньо-естетичних вражень через засоби технічно-виконавських та мовно-логічних конструктів і категорій. Завдяки вокальному мисленню найбільш ефективно відбувається розумова усвідомлена координація дій вокального апарату і невербальної експресії вокаліста з художнім образом музичного твору. Компонентна структура вокального мислення майбутніх учителів музичного мистецтва ґрунтується на вищевикладених атрибутивних характеристиках досліджуваного феномену та включає в себе три компоненти: мотиваційно-спонукальний, аналітично-когнітивний та творчо-діяльнісний компоненти. Теоретичне дослідження феномену вокального мислення демонструє актуальність розробки методологічного та методичного забезпечення розвитку досліджуваного феномену, що буде визначено у якості мети подальших наукових розробок.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Брушлинский А. Мышление и прогнозирование. / А. В. Брушлинский. – М.: Мысль, 1979. – 230 с.
2. Гальперин П. Я. Психология мышления и учение о поэтапном формировании умственных действий / П. Я. Гальперин // Исследование мышления в современной психологии: статьи. – М., 1966. – С. 236–276.
3. Дубінець І. В. Категорія музичного мислення у психологічній і фаховій літературі / І. В. Дубінець // Збірник наукових праць

Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – Бердянськ: БДПУ, 2011. – № 1. – С. 114–124.

4. Кашапов М. М. Теоретические основы исследования и формирования педагогического мышления / М. М. Кашапов // Вестник Российского гуманитарного научного фонда. – 2001. – № 1. – С. 121–131.

5. Лаврентьева Н. Структурно-функціональна модель формування творчого мислення майбутнього вчителя музики в процесі інструментально-виконавської підготовки / Н. Лаврентьева // Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. – 2016. – Вип. 4. – С. 236–247.

6. Ладыгина-Котс Н. Н. Предпосылки человеческого мышления / Н. Н. Ладыгина-Котс. – М.: Наука, 1965. – 80 с.

7. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – М.: Сенс, 2005. – 352 с.

8. Пасічник І. Д. Мислення як предмет психології / І. Д. Пасічник // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер.: Психологія і педагогіка. – 2013. – Вип. 25. – С. 3–9.

9. Рубинштейн С. Л. О природе мышления и его составе // Хрестоматия по общей психологии. Психология мышления: статьи / С. Л. Рубинштейн. – М., 1981. – С. 71–77.

10. Тихомиров О. Д. Психология мышления: учебное пособие / О. Д. Тихомиров. – М.: Издательство Московского университета, 1984. – 272 с.

11. Ткачук А. О. Формування художньо-образного мислення вокалістів як психолого-педагогічна проблема / А. О. Ткачук // Наукові праці МДГУ імені Петра Могили. – Вип. 43: «Педагогіка». – Миколаїв, 2006. – 162 с.

12. Цыпин Г. М. Обучение игре на фортепиано / Г. М. Цыпин. – М.: Просвещение, 1984. – 239 с.

REFERENCES

1. Brushlinskiy, A. (1978). *Myshleniye i prognozirovaniye*. [Thinking and forecasting]. Moscow.

2. Gal'perin, P. YA. (1966). *Psikhologiya myshleniya i ucheniye o poetapnom formirovanii umstvennykh deystviy*. [Psychology of thinking and the doctrine of the phased formation of mental actions]. Moscow.

3. Dubinets, I. V. (2011). *Katehoriya muzychnoho myslennya u psykholohichniy i fakhoviy literatu*. [The category of musical thinking in psychological and professional literature]. Berdiansk.

4. Kashapov, M. M. (2001). *Teoreticheskiye osnovy issledovaniya i formirovaniya pedagogicheskogo myshleniya*. [Theoretical foundations of research and the formation of pedagogical thinking]. Moscow.

5. Lavrent'yeva, N. (2016). *Strukturno-funktsional'na model' formuvannya tvorchoho myslennya maybutn'oho vchytelya muzyky v protsesi instrumental'no-vykonavs'koyi pidgotovky*. [Structural-functional model of forming the creative thinking of a future music teacher in the process of instrumental and performance training]. Kyiv.

6. Ladygina-Kots, N. N. (1965). *Predposylki chelovecheskogo myshleniya*. [Prerequisites for Human Thinking]. Moscow.

7. Leont'yev, A. N. (2005). *Deyatel'nost'. Soznaniye. Lichnost'*. [Activity. Consciousness. Personality]. Moscow.

8. Pasichnyk, I. D. (2013). *Myslennya yak predmet psykholohiyi*. [Thinking as a subject of psychology]. Kyiv.

9. Rubinshteyn, S. L. (1981). *O prirode myshleniya i yego sostave*. [On the nature of thinking and its composition]. Moscow.

10. Tikhomirov, O. D. (1984). *Psikhologiya myshleniya: uchebnoye posobiye*. [Psychology of thinking: a training manual]. Moscow.

11. Tkachuk, A. O. (2006). *Formuvannya khudozhn'o-obraznoho myslennya vokalistiv yak psykholoho-pedahohichna problema*. [Formation of artistic and figurative thinking of vocalists as a psychological and pedagogical problem]. Mykolaiv.

12. Tsypin, G. M. (1984). *Obucheniye igre na fortepiano*. [Learning to play the piano]. Moscow.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

БІТЬКО **Наталія Георгіївна** – викладач кафедри теорії музики і вокалу ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Наукові інтереси: удосконалення вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

BITKO **Nataliia Georhiivna** – Lecturer at the Department of Music and Vocal Theory of the K. D. Ushinskiy South Ukrainian National Pedagogical University.

Circle of scientific interests: improving vocal training for future music teachers.

Стаття надійшла до редакції 18.11.2019 р.